

SAKRAMENAT BOLESNIČKOG POMAZANJA

Josip Čortić, Split

UDK: 265.7 : 236.1

Priopćenje

Primljeno 10./97

"...bijah bolestan, i pohodiste me" (Mt. 25,36)

Nije se Krist šalio kada je svojim suvremenicima jasno rekao koji će mu biti kriterij u onom odlučujućem trenutku, kad prestaju sve laži. Crkva, kao zajednica, ne može ne voditi brigu o najugroženijem dijelu svoje populacije - bolesnicima. "Trpi li tko među vama nevolje? Neka moli! Veseli li se tko? Neka pjeva hvalospjev! Boluje li tko među vama? Neka sebi dozove crkvene starješine! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje, pa će molitva učinjena s vjerom spasiti bolesnika! Gospodin će ga podići i, ako je učinio grijeh, dobit će oprostjenje. Prema tome, ispovijedajte grijeh jedana drugomu i molite jedan za drugoga da ozdravite!" (Jak 5,13-16).

1. MISTERIJ BOLESTI

Uz sav napredak tehnike, pa i na polju zdravstva, nitko se ne može pohvaliti da je prodro u otajstvo bolesti i da je u stanju dati odgovor koji bi mogao zadovoljiti svakoga kojega taj problem zanima.¹ Ni Božji Sin nije tumačio što je to bolest, nego je prilazio bolesnom čovjeku i ozdravljao njegove rane, bilo duhovne, bilo tjelesne. "On je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo" (usp. Iz 53,4).

Jedino što može Crkva kao brižna majka reći onima koji su Kristu najslbližiji, a koje tišti siromaštvo, slabost, bolest ili različite nevolje jest - poručiti im da ih je Gospodin nazvao blaženima i da će ih poslije malih patnja usavršiti, utvrditi i okrijepiti.²

¹ "Uza sve to pred suvremenim razvojem svijeta danomice su sve brojniji oni koji ili sami postavljaju ili s novom oštrinom osjećaju najtemeljitiya pitanja: Što je čovjek? Koji je smisao patnje, zla, smrti, što i nadalje traje premda je ostvaren ovoliki napredak? Čemu te pobjede koje su postignute uz tako visoku cijenu? Što čovjek može društvu dati, a što može od njega očekivati? Što će biti poslije ovoga zemaljskog života?" Usp. GS, br. 10.

² Usp. LG, br. 41.

U svojoj patnji bolesnici nisu sami, jer ih čitava Crkva preporuča bolesnom i trpećem Gospodinu, pozivajući ih da se slobodno sjedinjuju s Kristovom mukom i smrću i tako pridonesu dobru Božjega naroda.³

U svojim prvim počecima Crkva je *agapu* pridruživala euharistijskoj večeri, pokazujući tako da je sva vezana ljubavlju oko Krista. Po tome će je prepoznavati u svim vremenima. Ona će posebnu pozornost, pri agapama, pokazivati prema siromasima i bolesnima, da bi tako ublažila svakovrsne ljudske nevolje.⁴

Svojim najodličnijim članovima Crkva stavlja na srce da nastoje svaki dan što je moguće bolje prikazati Krista vjernicima i nevjernicima pa tako i dok ozdravlja bolesne i ranjene slušajući volju Oca koji ga je poslao.⁵

Pred licem smrti zagonetka ljudskog života doseže svoj vrhunac. Tko se ne boji straha od ugasnuća za vazda?⁶ Nitko ne prihvaća činjenicu smrti kao nešto ugodno i drago. Zov vječnosti u čovjeku buni se protiv smrti i ništa čovjeka ne može smiriti u njegovu osjećaju nemoći pred tom činjenicom, a ipak Crkva uči da će biti jednom pobijeđena smrt, kada milosrdni Spasitelj vrati čovjeku spasenje što ga je svojom krivnjom izgubio.⁷

Misterij čovjeka rješava se jedino u Kristu i po Kristu, a isto tako i otajstvo boli i smrti. Izvan njegova Evandjelja postoji šansa samo za očaj, dok je on smrću uništio našu smrt i darovao nam život, da kao sinovi u Sinu vičemo u Duhu: Abba, Oče.⁸

1.1. Lice i naličje ljudske patnje

Postoji li itko tko se nije susreo s licem koje pati od gladi, sirotinjstva, nezaposlenosti, teroriziranim licima, licem bez identiteta, licem majki u očaju, licem žena napuštenih od svojih, djece koje stariji iskorištavaju, bolesnika od raka ili AIDS-a, licima umirućih.⁹

³ Isto, br. 11.

⁴ Usp. AA, br. 8.

⁵ Usp. LG, br. 46.

⁶ Uz lijes svoje majke sjeća se sv. Augustin čuvstava koji su ga prožimali: "Obuze me želja da plaćem pred licem tvojim radi nje i za nju, radi sebe i za sebe. I pustih suze koje sam suzdržavao, neka teku koliko hoće" Aurelije Augustin, *Ispovijesti*, KS, Zagreb, 1987., knjiga IX, gl. 12., br. 33., str. 201.

⁷ Usp. GS, br. 18.

⁸ Usp. GS, br. 22.

⁹ "Čak i danas, možda upravo danas, diže se iz čovječanstva plač masa koje su kušane patnjom. Čitavi narodi trpe od ratnih okrutnosti. Žrtve svjetskih sukoba

1. 2. Sramotne brojke

Navodimo sljedeće brojke, koje same za sebe govore, i ne možemo, a da ih se ne stidimo:

Gotovo milijarda ljudi živi u velikom siromaštvu, bilo da su slabo ishranjeni, bilo da je to posljedica bolesti.

Svake godine umire 46 milijuna ljudi.

Oko 850 milijuna ljudi živi u malarijskim područjima.

U mnogim zemljama većina populacije umire do 50. godine, a u nekima je broj smrtnosti djece 200 posto.

U svijetu ima 10 milijuna padavičara, 15 milijuna gubavaca, 32 milijuna gluhonijemih, 50 milijuna paralitičara, dok 12 posto čitave svjetske populacije pati od mentalne bolesti.

Dodamo li još tome AIDS, drogu, alkoholizam, nezaposlenost... jedna osoba na tri umire prije negoli ispuni 5 godina; 40.000 ljudi umire svaki dan zbog nedostatka hrane; 5 milijuna umire svake godine zbog zaraznih bolesti; 720 milijuna ljudi nema vode za piće; 517 milijuna ljudi nema odgovarajući stan; 600 milijuna mladih u školskoj dobi ne ide u škole; 170 milijuna ljudi je pod posebnom paskom; 695 milijuna ljudi živi u zemljama gdje je godišnji prihod po glavi stanovnika 100 maraka; 200 milijuna živi u neopisivim okolnostima; sukob Sjevera i Juga čini nam se neriješiv; 75 posto stanovništva potpada pod pojam siromašnog Juga, a samo 1/4 bogatom Sjeveru; Sjever je 6 puta bogatiji od juga i konzumira 75 posto zemaljskog bogatstva, 80 posto trgovine, 93 posto industrije i skoro 100 posto znanstvenih istraživanja. 1/5 čovječanstva živi s prihodom manjim od 1 dolara na dan, dok se samo u SAD-u troši godišnje 300 milijardi dolara za naoružanje.¹⁰

1.3. Što činiti?

Samo letimičan pogled na zatrašujuće brojke sili čovjeka na pitanje - što činiti. Hoćemo li stvari ostaviti onakvima kakve jesu? Hoćemo li se prepustiti usudu i nemoći?

koji su sada u svijetu uvijek su, pa i sada, najslabiji: majke, djeca i starci. Kolika ljudska bića, pritisnuta glađu i bolešću, ne mogu računati ni na najelementarnije oblike pomoći." Ivan Pavao II., *Poruka za IV. svjetski dan bolesnika*, 11. veljače 1996.

¹⁰ Usp. P. Jose L. Redrado, OH: *Dolore e morte in conflitto con noi: alla ricerca di un senso*, u: *Dolentium hominum*, Chiesa e salute nel mondo 35/1997, broj 2, str. 18. Autor se je služio službenim podacima odgovarajućih svjetskih institucija.

Čovjekova povijest neprestano je iskustvo borbe protiv boli. Sve su filozofije i vjere predlagale različita rješenja, ali nisu mogle uništiti bol jer povijest bolesti rađa se s čovjekom.

Ipak, svatko od nas može pridonijeti bar malo ublaživanju boli. Poslušajmo Ivana Pavla II. u njegovom govoru pred Ujedinjenim narodima 5. listopada 1995. godine: "Kada milijuni osoba pate od siromaštva označenog glađu, slabom ishranjenošću, bolešću, nepismenošću - moramo ne samo upozoriti nas same da nitko od nas nema pravo iskoristiti drugoga za vlastite probitke, nego iznad svega ponovno potvrditi našu zauzetost i solidarnost koja omogućuje drugima da žive u konkretnim ekonomskim i političkim okolnostima i na taj način ostvaruju kreativnost koja je karakteristična za ljudsku osobu i kojom se omogućuje bogatstvo naroda."¹¹

Patnja je univerzum u našem univerzumu, kraljevstvo prepuno pitanja. Suvremeni čovjek pati od iluzije da može sve ispraviti: debeli prolazi kroz kure za mršavljenje, slabi se bavi treningom da bi došao u formu, starac uzima kuru za pomlađivanje, student s teškoćom prolazi trening da bi lakše učio koncentrirajući se.

1. 4. *Smrt je proces*

Smrt je krajnji gubitak. Do nje se ne stiže prije negoli prođemo kroz male i velike gubitke, a oni su kao različita lica smrti jer u njima je ona na neki način predstavljena. Navodimo neka gubitnička lica koja nas uvlače u mogućnost smrti:

Gubitak zemaljskih dobara, gubitak afektivnih veza, gubitak osobnog identiteta, gubitak zdravlja. Drugi vatikanski sabor potvrdit će istinu o nerazrješivosti smrti i nepomirenju s njome.

1. 5. *Društvo i bijeg od smrti*

Elizabeth Kübler-Ross tvrdi: ako temeljiš svoj život na strahu, završit ćeš ga u strahu. Zar mi ne možemo govoriti kako danas društvo izbjegava razgovore o smrti? Smrt je popraćena šutnjom, prijevaram, pribjegavanjem okultizmu, samoćom; smrt je izolirana, ne može se uopće o njoj govoriti. Ona je tabu. Možemo slobodno reći da proživljavamo pornografiju smrti. Smrt se ostvaruje danas drukčije negoli nekad. Ne umire se u kući ni u obitelji, već na ulici, u bolnici, u sirotištima. Ne zove se više niti imenom smrt nego prestanak postojanja, manjak ljubljene osobe. Živimo u društvu koje

¹¹ Ivan Pavao II., *Govor u Ujedinjenim narodima*, 5. listopada 1995.

je izgubilo osjećaj smrti i stvara nove manire umiranja. Jučer je osoba koja je umirala slijedila jedan određeni obred: okružena svojim dragima, davala je posljednje savjete, izgovarala posljednju svoju volju, jednom riječju, sve je bilo naravno i obiteljski; danas je pak smrt izgubila familijarnost, osjećaj za drugoga, jedva ostane neki osjećaj suosjećanja za drugog, a žalost se je pretvorila gotovo u uvredu za onoga koji ostaje na životu.¹² Rodila su se i nova zanimanja u svezi sa smrću: pogrebna poduzeća, pogrebne kuće, a sve se čini da se umrli udalji što dalje od obitelji kako bi se tako izbjegao strah. Nijeće se smrt da bi se izbjeglo zastrašivanje.

Umirući, članovi obitelji, zdravstveno osoblje koji su do jučer pratili smrt gestama familijarnosti i osjećajnosti danas su pozvani da fingiraju, da ne govore, da skrivaju i da lažu. Unatoč svemu tome, smrt je tu.

U uvodu knjizi *Prijateljica smrt* zapisao je François Mitterrand: "Živimo u svijetu koji se boji postaviti pitanje kako umrijeti i zato ga izbjegava. Druge civilizacije prije nas gledale su smrti u oči. U zajednicama i sinagogama davali su prolaz smrti. Prihvaćali su s osjećajem ispunjenja ono što ne možeš izbjeći. Možda nikada odnos sa smrću nije bio tako siromašan kao u ova vremena duhovne suhoće, u kojima ljudi, žureći se da bi živjeli, žele izbjeći misterij i na taj se način lišili bitnog izvora koji rađa volju za životom."¹³

"Smrt kao i rođenje čini dio života. Putovati znači podizati nogu, ali i stavljati je na zemlju" (R. Tagore: *Ptice selice*).

Život je veoma važna stvar. Rađa se da bi se živjelo, a smrt je samo most između dviju obala i zbog toga pripada našem putu, našem životu. Samo onaj tko ima iskustva života, zna što je smrt.¹⁴ Samo onaj koji živi punim rukama, može umrijeti sa smrću punom života. Živjeti je neprestano rađanje. Stoga ako smrt pripada životu,

12 Smrt se uči i nastoji upoznati uživo kao materinski jezik dok se sluša što se o njoj govori, što ona izaziva, kako se osjećaju osobe dok izgovaraju njezino ime. Svatko od nas odraslih može se sjetiti što se je pred njim govorilo u susretu s činjenicom smrti. Uzmimo, primjerice, na selu zvonjavu zvona koja navješćuju da je netko otišao u vječnost, razgovor ljudi - u pola glasa - o pokojniku, drukčije negoli je uobičajeno; oblačenje odijela koja se nose u prigodi smrti; pjesme prigodom obreda oprostaja s pokojnikom; čak i liturgijski obred na Dan svih vjernih mrtvih ostavlja svoje tragove. Usp. Raniéro Cantlamessa, *Sorella morte*, Ancora, travanj, 1997., str. 25-26.

13 Citirano djelo, str. 7.

14 "Soteriološki smisao Kristove patnje i smrti valja nam stalno imati na pameti ako želimo shvatiti kršćanski smisao bolesti i smrti u vidu suobličenja patnjama i smrti Kristovoj." A. Mateljan, *Bolest, pomazanje i spasenje. Temelji sakramenta bolesničkog pomazanja*, u: U križu je spas. Zbornik u čast nadbiskupa metropolita Ante Jurića, Crkva u svijetu, Split, 1997., str. 131.

ona će biti posljednje rađanje, posljednja etapa i posljednja opcija, posljednja mogućnost života.

2. NOVI OBRED BOLESNIČKOG POMAZANJA

Obnovljeni obredi svih sakramenata su plod II. vatikanskog koncila. Tako je i bolesničko pomazanje doživjelo svoje modifikacije, koje je Papa Pavao VI. naznačio u Apostolskoj konstituciji *Sacram unctionem infirmorum*, Rim, 30. studenog 1972.¹⁵ U glavnim crtama Sveti Otac prelazi čitavim razdobljem Crkve, dajući natuknice kako se je slavio taj sakrament te smjernice kako se treba slaviti danas.¹⁶ Pavao VI. izričito određuje svojom apostolskom vlašću da se u latinskom obredu uvažava sljedeće: "Sakrament bolesničkog pomazanje dijeli se onima koji su teško bolesni tako da se mažu na čelu i rukama propisno blagoslovljenim maslinovim uljem ili, ako je zgodno, kojim drugim biljnim uljem, pri čemu se samo jedanput izgovaraju ove riječi: 'Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosređem neka ti pomogne Gospodin i milost Duha Svetoga da te slobodna od grijeha spasi i milostivo pridigne.'"¹⁷ Novi je obred stupio na snagu, 1. siječnja 1974.

2.1. Prethodne napomene u svezi sa sakramentom bolesničkog pomazanja

Smatram da nisam daleko od istine ako ustvrdim da se neobično često događa kako pastoralni radnici ne pročitaju ili ne daju dovoljno pozornosti rubrikama koje se odnose na pojedine sakramente. Vjerujem da i ovaj sakrament nije toga pošteđen.

Ne bi bilo nimalo kršćanski, a ni ljudski, kada bi se bolesnik ostavio da se sam bori protiv bolesti. Potrebno je da u prvom redu

¹⁵ *Apostolska konstitucija o sakramentu bolesničkog pomazanja* (hrvatski prijevod), u: Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne, KS, Zagreb 1973, str. 7-10.

¹⁶ Izraz *unctio infirmorum* sigurno potječe iz srednjeg vijeka, ali se već od 9. st. sve češće upotrebljava naziv posljednje pomazanje, čime se naginje shvaćanju da je to sakrament onih koji će se uskoro susresti sa smrću. Ipak "posljednje" ne mora značiti neposredno prije smrti, nego može označavati i podjelu sakramenta na udovima, "ekstremitetima" tijela, na rukama i nogama, ili pak to što je, gledano na redosljed, posljednje među pomazanjima koje su podjeljuju unutar liturgijskog obreda sakramenta krštenja, potvrde i svetog reda. Usp. N. Bulat, *Sakrament bolesničkog pomazanja*, (skripta), 1980., str. 2.

¹⁷ Isto, str. 9.

liječnici i medicinsko osoblje, kao i svi oni koji su se posvetili bolesničkoj njezi, nastoje i pokušaju pružiti sve što po ljudskom sudu može koristiti duhovnom i tjelesnom pridizanju bolesnih. Teško bolesnom čovjeku potrebna je osobito Božja milost, da ga u tjeskobnim časovima ne shrva malodušnost, koja znade neobično često čovjeka uzdrmati i u njegovoj vjeri.

2. 3. *Komu se dijeli bolesničko pomazanje?*

Kod apostola Jakova govori se da se pomazanje treba dijeliti bolesnima sa svrhom da ih se pridigne i spasi. S posebnom brigom i marom treba to dijeliti i vjernicima koji su zbog bolesti ili starosti nemoćni.¹⁸ Što se tiče procjene o težini bolesti, dosta je da o tome postoji razborit i uvjerljiv sud, a u nesigurnosti, dobro je posavjetovati se s liječnikom.¹⁹

Sakrament se može ponoviti ako bolesnik po primljenoj pomasti prizdravi ili ako tijekom bolesti nastupi još veća pogibao.²⁰ Ako se poduzima teški kirurški zahvat zbog koje veoma opasne bolesti, može se bolesniku podijeliti pomazanje.

Ovaj se sakrament može podijeliti i djeci ako ona već razumiju da im on može biti okrepom. Također se može podijeliti i bolesnicima koji su izgubili svijest ili upotrebu razuma, a oni bi ga sami zatražili da su bili pri sebi.

Ako se poziva svećenik već umrlom bolesniku, neka se svećenik pomoli Bogu za njegovu dušu, a pomasti neka mu ne daje. Jedino mu može podijeliti pomazanje pod uvjetom ako sumnja je li bolesnik doista umro.

2. 4. *Odgov obitelji za sakrament bolesničkoga pomazanja*

Tko god je imalo imao pastoralne prakse na župi, susreo se je s činjenicom straha pred bolesničkim pomazanjem. I najbolje obitelji znaju odgađati susret sa svećenikom i teško bolesnim članom sve do onoga trenutka kada je već kasno zvati svećenika. Zar nismo osjetili koji put pitanje kada smo išli bolesniku: "Je li tko umro, kad ste ga išli posjetiti?" Često sam puta odgovarao: "Ja nisam nositelj smrti

18 "Posljednje pomazanje' koje se još, i to bolje, može zvati 'bolesničko pomazanje', nije sakrament samo za one koji se nalaze u skrajnjoj životnoj pogibelji. Sigurno je već prikladno vrijeme za njegovo primanje netom se vjernik zbog bolesti ili starosti nalazi na početku smrtne pogibelji." (SC, br. 73).

19 Usp. CIC, kan. 1004.

20 Usp. CIC, kan. 1004. 82.

nego života." Nije se stoga čuditi što Crkva traži od svojih službenika da u vjerskoj pouci zajednica i obitelji treba nastojati tako pripremiti ljude da sami traže bolesničko pomazanje, čim se pruži prigoda. Neka se ujedno bolesni članovi, puni vjere i pobožnosti, pripreme na taj sakramentalni susret ne prepuštajući se lošoj navici odgađanja. Isto treba reći svima koji se posvećuju brizi dvorenja bolesnika.

Sami pak svećenici, a osobito župnici, ne smiju nikad zaboraviti da im je dužnost da sami neumorno i brižno posjećuju bolesne te ih s najvećom ljubavlju pomažu. Dok dijele sakramente, neka nastoje da budu s njima nazočni barem ukućani kod kojih će buditi nadu i jačati vjeru u Krista mučena i proslavljena, primjenjujući majčinski osjećaj Crkve i utjehu vjere. Na taj način pridrižu vjernike, upravljajući im misli i osjećaje k Božjim stvarima.²¹

Savjetuje se bolesniku, da ako prizdravi, dođe zdušno zahvaliti Bogu za to dobročinstvo, sudjelujući, primjerice, na misi zahvalnici, ili na koji drugi pogodni način.

Djelitelju sakramenta, a to može biti samo svećenik, ostavlja se na volju poslužiti se ponekim prilagodbama koje odgovaraju mjestu i vremenu dijeljenja sakramenta. Tako se može skratiti i obred zbog premorenosti bolesnika. Isto tako može se poslužiti uljem koje je i sam blagoslovio, a ne mora nužno biti maslinovo.

3. ODREDBE NOVOG OPĆEG KATEHETSKOG DIREKTORIJA²²

Premda je papa Pavao VI. 11. travnja 1971. odobrio Opći katehetski direktorij, novonastale prilike u svijetu i Crkvi prisilile su crkveno vodstvo na izdavanje novoga Općeg katehetskog direktorija. Svrha mu je, istaknuto je i u onome iz 1971., opskrbiti i predložiti fundamentalne teološko-pastoralne principe crvenog učiteljstva, na posebni način II. vatikanskog koncila, pomoću kojih se može lakše i bolje upravljati i koordinirati pastoralnu aktivnost Božjeg naroda, osobito preko kateheze. Nakana mu je pružiti razmišljanja i principe, a ne toliko neposrednu primjenu ili praktične direktive.²³

21 "U zgradi Kristova tijela postoji raznolikost udova i služba. Jedan je Duh, koji na korist Crkve dijeli različite svoje darove po svom bogatstvu i prema potrebama služba. (usp. 1Kor 12,1-11)... Isti Duh, sjedinjujući tijelo sam svojom moći i nutarnjom vezom udova, stvara i potiče ljubav među vjernicima. Stoga, ako jedan ud nešto trpi, s njim trpe i svi udovi; ili, ako je počašćen jedan ud, s njim se raduju svi udovi (usp. 1 Kor 12,26)." LG, br. 7.

22 Congregazione per il clero, *Direttorio generale per la catechesi*, Libreria editrice Vaticana, Citta' del Vaticano, 1997. Za ovo djelo od sada rabim skraćenicu OKD.

23 Usp. OKD, br. 9, str. 17.

Potrebno je koncipirati evangelizaciju kao proces kroz koji Crkva, gonjena Duhom, naviješta i širi Evanđelje čitavom svijetu. Pri tome joj je na pameti najviše dar zajedništva, koje se u vjernicima ostvaruje permanentnim obrazovanjem u vjeri kroz homilije, a iznad svega kroz sakramente i vršenje djela ljubavi.²⁴

Nikada čovjek ne smije, vjeruje li u jednoga Boga, podložiti svoju osobnu slobodu, ni na koji način, bilo kojoj zemaljskoj vlasti. Podložiti svoju slobodu znači pasti u bolesno stanje, a iz njega nas jedino može izbaviti onaj koji je naše boli na sebe uzeo.

Na početku svojeg poslanja Isus najavljuje da je poslan naviještati siromasima radosnu vijest, potvrđujući to svojim životom. Svima je upravljeno njegovo kraljevstvo, a na poseban način onima koji su na rubu društva. Tu su iznad svega nemoćni i bolesni. On stoga vodi brigu o najpotrebnijima - o njihovoj duši ali i tijelu, opraštajući i ozdravljajući, ispravljajući i hrabreći riječima i činima.

Svoj život Isus završava tako da poziva i svoje učenike da rade isto, i to svim narodima, do svih krajeva zemlje, za sva vremena, sve do svršetka svijeta.²⁵

Evanđelje je određeno i upućeno konkretnom čovjeku, koji se uvijek nalazi u određenoj situaciji izložen psihološkim, sociološkim, kulturnim i vjerskim utjecajima. On toga ne treba biti ni svjestan. Ipak se on ne smije pokazivati kao pasivni subjekt, nego aktivni primatelj Božje poruke, svjestan i odgovoran za njezino primanje.²⁶ Ako je istina da je svaki kršćanin činom krštenja pozvan biti apostolom, to iznad svega vrijedi za nadglednike, episkope, predvoditelje Božjih zajednica biskupija: "Među osobitim dužnostima biskupa ističe se propovijedanje Evanđelja."²⁷ Da bi ostvarili to poslanje oni moraju nastojati pridobiti nove učenike za Krista koji će

24 Usp. Isto, br. 48. str. 50.

25 Usp. Isto, br. 163. str. 177-178.

26 Usp. Isto, br. 167. str. 181.

27 LG, br. 25; usp. CD, be. 12.

prenijeti Božjem narodu njima povjerenom vjeru koju treba ispovijedati i živjeti. U tom vjerskom formiranju posebnu brigu treba usmjeriti onima koji su bolesni ili zapušteni.²⁸

28 DV 8: "Apostoli, predajući ono što su i sami primili, opominju vjernike da drže predaje koje su naučili ili iz govora ili iz poslanice (usp. 2 Sol 2,15) i da se bore za vjeru koja im je jednom predana (usp. Jd 3)... Ta predaja... raste naime... na temelju razmatranja i proučavanja onih koji vjeruju i o tom u svom srcu razmišljaju... Crkva naime tijekom stoljeća stalno teži k punini božanske istine dok se u njoj ne dovrše Božje riječi."